

Zverejnenie ktorejkoľvek časti textu je možné len s uvedením zdroja:
Online lexikón slovenských filmových tvorcov, www.ftf.vsmu.sk

MARIANNA FORRAYOVÁ

(18. 08. 1944, obec Abrahám) Filmová pracovníčka, katalogizátorka, faktografka.

V roku 1961 maturovala v Trnave, neskôr pomaturitné štúdium v obore knihovníctvo. Neskôr dostala miesto v Myjavskej knižnici, neskôr pracovala ako knihovnička v ústrednej knižnici Pedagogickej fakulty. V 1969 bola na základe inzerátu vo Večerníku prijatá do knižnice Slovenského filmového archívu. Venovala sa dokumentácii, kam prišla na miesto Vasyľa Grendžu-Donského, ktorý odchádzal do dôchodku. Jej prvou prácou bola vyberať, katalogizovať, triediť a zakladať podľa autora, názvu filmu, podľa témy – katalogizovanie výstrižkov pre tzv. výstrižkovú službu. Spolu so Štefanom Vraštiakom vytvorili stabilnú pracovnú dvojicu, začali vydávať časopis Kinoinformácie (od r. 1969), písali heslá do *Encyklopédie filmu* (1993), sériu článkov v Československom národnom filmovom archíve o slovenských filmoch, ktoré neboli uvedené v Česku. Venovala sa aj editačnej činnosti, spracovala údaje do niekoľkých publikácií o slovenskom filme, do monografie o Jozefovi Kronerovi či o autorskej dvojici Milan Lasica a Július Satinský. V 90. rokoch pracovala vo filmovom archíve, ktorý krátke obdobie aj viedla. So Š. Vraštiakom v 90. rokoch obnovila Slovenský filmový zväz, ktorý udeľuje ocenenia IGRIC, a v ktorého výbore dodnes aktívne pôsobí. Po odchode do dôchodku pracovala štyri roky v archíve Slovenskej televízie a do roku 2016 ako knihovnička v Mestskej knižnici v Bratislave.

ŠKOLSKÝ ROK: 2024/2025

ROZHOVOR ZAZNAMENALA A PREPÍSALA: Jasna Péterová

KAMERA: Tereza Havadejová, Andrej Kováč

ZVUK: Richard Zbiták

PRODUKCIA: Šimon Hudák, Natália Uhrinová

PEDAGOGICKÉ VEDENIE: Eva Filová, Zuzana Mojžišová

Narodili ste sa v pohnutých vojnových časoch, vyrastali ste v 50. rokoch. Čo vám z toho obdobia najviac utkvelo v pamäti, z toho úplného začiatku?

Narodila som sa počas vojny, ale vtedy som bola ešte úplne malé dieťa. Pamätám si, že ma otec brával na pole, zapriahol dve kravy a ja som si raz sadla hore na rebríňák. No a tá krava ma začala napádať rohami, metala som sa tam, že som skoro zletela. Keď som prišla domov, mama len povedala, že dobre, nič sa mi nestalo, lebo šaty neboli dotrhane. Tak bolo fajn. A potom už si pamätám také tie klasické veci: chodila som do školy, zo školy, do kostola, z kostola. A každú nedeľu sa u nás premietali detské filmy, takže sme každý týždeň chodili do kina.

A kam?

To kino bolo u nás v Abraháme (obec okres Galanta, trnavský kraj, pozn. J. P.), ja som sa tam narodila, to je taká dedina pri Trnave. Tam som vychodila aj základnú školu. A potom som išla do Trnavy, kde som maturovala v roku 1961.

Chcete, aby som šla ďalej? No áno, kľudne, dobre teda, ale to už nie je celkom detstvo, to sú študentské roky. Po maturite ma prijali na školu strednú knihovnícku školu v Bratislave na Cukrovej ulici. Bolo to nadstavbové štúdium, končilo záverečnými skúškami. Tam sme mali organizáciu fondov a katalógov, bibliografiu, knihovníctvo a ešte..., aj marxizmus s leninizmom, samozrejme.

Po škole som išla na tzv. umiestnenie, vtedy to tak chodilo – dostávali sme umiestenky. Vybrala som si miesto v Mestskej ľudovej knižnici na Myjave. Tam som začala pracovať v roku 1963. Vtedy bola medzi knižnicami taká súťaž, že tie, čo spĺňali nejaké kritériá, mohli získať titul BVLK – Budujeme vzornú ľudovú knižnicu.

Na Myjave som bola asi dva, možno tri roky. A ten titul sme aj dostali, išli sme si ho prevziať do Matice slovenskej v Martine. Ale potom som sa musela vrátiť domov, lebo otec veľmi ochorel. Tak som šla späť do Abraháma, k mame, a odtiaľ som dochádzala do Trnavy. Tam som si našla nové miesto, pracovala som v ústrednej knižnici Pedagogickej fakulty. Potom som sa vydala, mala som dieťa a v roku 1968 som bola na materskej dovolenke.

Ako si pamätáte na rok 1968? Bol to rok, v ktorom vpadli vojská Varšavskej zmluvy do Československa. Aké boli vaše pocity z tejto udalosti?

No a ten rok 68... veľmi si ho pamätám. Bola som doma, mama prišla z roboty o desiatej, to bolo 21. augusta, a ja som práve plákala plienky na dvore. A ona len, že čo to robím, veď všade sú Rusi, vojaci po celej dedine. Otvorila som dvere a na celej ulici stáli vojaci. Neodchádzali nikam, len tam tak stáli... A to bolo všetko. Ani neviem, kedy zmizli, lebo sme sa báli ísť von, na ulicu. Nepamätám si, že by sa s nimi vôbec niekto rozprával. Zrejme to bol nejaký zablúdený pluk, lebo už potom bola cesta poľná, a vlastne ani nemali kam ísť.

Ako ste sa dostali k práci vo filmovom archíve?

No a potom som už nechcela dochádzať do Trnavy, chcela som pracovať v Bratislave, tak som si začala hľadať zamestnanie tam. A raz som vo Večerníku objavila inzerát – Slovenský filmový ústav hľadá knihovníčku, odborné vzdelanie a päť rokov praxe. Ja som mala vtedy už šesť, tak som sa prihlásila. Takto som sa tam dostala – normálne cez inzerát. Myslím, že som bola možno prvá aj posledná, ktorá tam prišla na základe inzerátu. Potom tam už boli väčšinou ľudia buď odložený kádrovo, alebo jednoducho dosadení. To už išlo rôzne, veľa sa ich tam potom vystriedalo.

To ma privádza k vášmu prvému riaditeľovi, ktorý odmietol uznať túto okupáciu za „bratskú pomoc“ a ktorého preto vyhodili. Viete, aký bol jeho ďalší osud? Aká panovala nálada v tej dobe?

On odmietol uznať okupáciu, a preto ho z funkcie odvolali... Veľmi dobre si to pamätám, lebo to bolo presne, keď som tam nastúpila. Riaditeľ sa volal Janko Komiňár (1914 – 1987, riaditeľom SFÚ bol v období 1963 – 1970, pozn. Z. M.). Mal sekretárku Naďu Havlíkovú, no a vlastne oni ma prijímali.

To bol január 1969. Vtedy mal Filmový ústav 16 zamestnancov a tri oddelenia – knižnicu, dokumentáciu a archív. V knižnici pracovali Alica Topolská (1935 – 2024, slovenská filmová pracovníčka /skriptka, klapka/, odborná pracovníčka Slovenského filmového ústavu Bratislava /1964 – 1975/, vedúca Ústrednej knižnice VTEI Ústredia slovenského filmu Bratislava, pozn. Z. M.) a Gerda Sykorová. V dokumentácii bola Gabika Gavalčinová (Gabriela Gavalčinová, 1944 – 2006, slovenská dokumentátorka a filmografka so zameraním na slovenský a svetový animovaný film, pracovníčka Slovenského filmového ústavu Bratislava, pozn. Z. M.), Števa Gurecká (Štefánia Gurecká, nar. 1947, dokumentátorka Slovenského filmového ústavu Bratislava v období 1968 až 1972, pozn. Z. M.), Vasyľ Stepanovyč Grendža-Donskyj (1897 – 1977) – to bol taký ukrajinský spisovateľ, žijúci na Slovensku. No a archív – tam boli dve skladničky. Ďalej dve kontrolórky filmov. A potom bol ešte premietач – Janko Hybský. Ten potom, myslím, prešiel do televízie. No a šéfoval im Anton Kocian (vedúci archívu, člen Komunistickej strany). Tých ľudí tam teda bolo šesťnásť. Ja som do dokumentácie prišla namiesto Vasyľa Grendžu-Donského, takého staršieho pána, ktorý išiel do dôchodku. On tam so mnou ešte pár dní bol, ale potom odišiel. Tak som nastúpila ja namiesto neho. V dokumentácii boli Gúrecká, Gabika Gavalčinová, no a tiež novoprijatý Štefan Vraštiak, ktorý práve skončil FAMU, študoval históriu (Š. V. absolvoval Katedru filmovej vedy na FAMU v Prahe roku 1967, pozn. Z. M.). A potom tam boli dvaja sociológovia, Oliver Bakoš a Ľubomír Mešťánek. Ale kedy tí odišli, to už neviem, tých som tam potom moc nestretávala.

V sedemdesiatom roku už začali tie previerky. Neviem presne, či museli niektorí odísť, alebo nie, Komiňára nepreverili, nechali ho tam pracovať ako vedeckého pracovníka. On si zobral k sebe svoju bývalú sekretárku a spolu založili Kinofilmotéku.

A začali robiť Kinofilmotéku, taký projekt, kde premietali archívne filmy po slovenských kinách. Nebolo to ako bežné filmové kluby, ktoré dnes poznáme, ale nazývalo sa to Kinofilmotéka. Pre tie kiná, ktoré si vybrali, že chcú premietat' archívne filmy, robili štvrťročné programovacie semináre, takže po celom Slovensku rozposielali filmy z archívu.

Vraštiak, ktorý bol nový, si vymyslel, že by sme mohli vydávať nejaké informácie o filmoch. Tak sme začali vydávať Kinoinformácie. To bol vlastne predchodca časopisu Kinema. Tie prvé čísla sme vydávali o slovenskom filme.

Spolu kolegami ste ako prvá začali robiť poriadok v katalogizácii filmov, predovšetkým slovenských. Narazili ste pri tom na nejaký film, ktorý vám nejako utkvel v pamäti?

Tie filmy, ktoré boli v trezore, sa nikde nepremietali, nekontrolovali, nikto ich nikdy nevidel. Ja si pamätám iba to, že keď Jakubiskovi zakázali film a mal vystrihnúť zo *Zbehov a pútnikov* ten dokument, ktorý sa nakrúcal priamo na mieste, keď prišli (r)Rusi, tak to Vraštiak osobne s ním vystrihol a odložil. A nikto o tom nevedel. Mne to Vraštiak povedal, že je to uložené tak, že až keď to bude možné, tak sa to zverejní, ale ja som nevedela, kde to vlastne je. Takže potom, keď už po prevrate bolo možné film premietat', prišiel Jakubisko za Vraštiakom a ten dokument tam znovu proste dolepili, alebo ako to tam vlastne spravili, to už neviem.

Ale ešte ste sa pýtali na toho prvého šéfa. Tak ja som si spomenula, že on okrem tej Kinofilmotéky robil, ale potom po nejakom čase asi musel len odísť. A potom robil vrátnika v hoteli Kyjev. Dost' často som k nemu chodievala na kávu. Bol to veľmi dobrý človek. A chodieval vždy, lebo jeho dcéra emigrovala do Austrálie, tak on chodieval každý rok na zimu na pol roka do Austrálie, lebo tam sa výborne dalo plávať a tak. Roky a roky takto chodil. Potom už z hotela Kyjev zmizol a neviem, čo s ním bolo. Dozvedeli sme sa to až neskôr, že zomrel. Ani nám nikto neoznámil, že bol vôbec niekedy zamestnancom ústavu. Takže tak, ako dôchodca robil vrátnika v hoteli Kyjev. To bolo celé o ňom.

Aj teraz, v čase internetu, sú pre študentov filmových štúdií veľmi dôležité záznamy k filmom, krabice, dokumentácia, výstrižky s dobovými rozhovormi a recenziami... Kedy začala takzvaná výstrižková služba a ako to vlastne fungovalo?

Výstrižková služba? Keď ja som tam prišla, tak už to fungovalo, neviem presne, kedy to začalo. Filmový ústav vznikol 1. apríla 1963, takže už z tých piatich rokov to tam určite fungovalo, ale bola to taká služba, ktorú robila Četka (Československá tlačová kancelária). Musela mať strašne veľa zamestnancov, lebo všetky podniky, ktoré si objednali výstrižky na tú tému, ktorú chceli, z nových časopisov, im to denne rozposielali.

Každý deň prišla veľká obálka formátu A4, taká žltá obálka. Tie výstrižky sa potom triedili, spracovávali, katalogizovali a tak ďalej. Keď som tam prišla ja, tak mi Gabika povedala, že to bude asi najťažšie, tie výstrižky, lebo zatiaľ to nikto nerobil.

Zobrala ma von na chodbu, kde bola veľká školská skriňa. Keď som ju otvorila, vysypali sa na mňa tie výstrižky, teda tie zalepené obálky plné výstrižkov, lebo to ešte nebolo spracované. Takže toto bola moja prvá práca – vyberať, katalogizovať, triediť a zakladať podľa autora, názvu filmu, podľa témy alebo podľa toho, ako to bolo treba zaradiť.

Takže táto služba bola vlastne Československá tlačová kancelária, ktorú ponúkali podnikom. Myslím, že takých 5–6 rokov sme to ešte robili, potom sa Filmový ústav rozrástol, prišli noví šéfovia, striedali sa, potom prišiel Laco Volko (Ladislav Volko, nar. 1944, publicista, básnik, prekladateľ, diplomat, pedagóg a založili tím výskumných pracovníkov).

Pani Topol'ská, vedúca knižnice, povedala, že všetci chodia čítať noviny do knižnice, tak teraz budeme každý vystrihovať to, čo prečítame, zapíšeme a že výstrižkovú službu zrušíme. Tak sa to urobilo. Už potom nechodila Četka objednávať výstrižky, ale robili sme si to sami, spracovávali články a zakladali tam, kde bolo treba.

Pod'me teraz k vašim kolegom – Štefanovi Vraštiakovi, Petrovi Mihálikovi, Pavlovi Brankovi. Ako na nich spomínate? S pánom Vraštiakom ste vydali niekoľko publikácií. Aká bola vaša úloha? Ako sa vám s nimi spolupracovalo?

No, s Vraštiakom som robila vlastne až do poslednej chvíle. Ale najprv o Brankovi a Mihálikovi – tí prišli do ústavu po tých previerkach, keď mali zakázané publikovať a tak... Peter Mihálik tam robil dramaturga a pán Branko, neviem presne, ale raz za mnou prišiel a povedal, že už určite nebude môcť nikdy v živote písať, a že má doma bohatú dokumentáciu, fotografie, výstrižky, plagáty. Bol veľký odborník na krátky film, takže chodieval na festivaly krátkych filmov po Európe, mal strašne veľa materiálu z festivalov krátkych filmov. Pýtal sa, či by sme to od neho neprevzali. Samozrejme som súhlasila, s tým, že to aj zaplatíme. Peňazí však vtedy moc nebolo, takže mu asi moc nezaplatili. Celú jeho zbierku – on to sám nazval svojou „pozostalosťou“, hoci ešte žil, pretože neveril, že sa to ešte dostane do verejnosti.

Potom sa stratil, niekedy v polovici 70. rokov už tam nebol. Peter Mihálik odišiel, predtým si urobil u nás doktorát. Viem, že bol najmladší doktorand na Slovensku, mal okolo takých 28 rokov, a potom odišiel robiť do časopisu Príroda a spoločnosť, kde pracoval ako redaktor

niekoľko rokov. Neskôr už asi pôsobil na škole, ale v 80. rokoch už určite nebol vo Filmovom ústave.

Medzitým tam prišli ďalší šéfovia – Sedlák (Štefan Sedlák, 1921 – 1981, riaditeľ Slovenského filmového ústavu /1973, 1974 – 1977/, pozn. Z. M.), Majchrák (Jozef Majchrák, 1930 – 2016, riaditeľ Slovenského filmového ústavu /1973 – 1974/, publicista, pozn. Z. M.), potom Švehlák (Svetozár Švehlák, 1938 – 1999, slovenský etnograf a historik, riaditeľ Slovenského filmového ústavu /1985 – 1989/, pozn. Z. M.). V 80. rokoch prišiel námestník, doktor z Koliby, ktorý predstavil dve odborníčky, pani Streleckú (Lenka Strelecká, slovenská novinárka, pozn. Z. M.) a Zitu Sujovú (nar. 1956, odborná pracovníčka Slovenského filmového ústavu /1985 – 1991/, novinárka, pozn. Z. M.). Boli to mladé slečny a zároveň stráničky, ktoré tam prišli, pretože vo filmovom ústave okrem šéfa nebol nikto členom strany. Oni teda túto situáciu napravili.

Neskôr prišiel Laco Volko, ktorý po návrate z vojenčiny začal pracovať vo výskumnom oddelení. Potom tam postupne pribudli Emil Zvarík (nar. 1958, slovenský novinár, pozn. Z. M.), Heňa Dóšová (Henrietta Dóšová, nar. 1958, pozn. Z. M.), Václav Macek, Martin Ciel a Šmatlák, ktorý tam chodieval ešte len ako študent. Myslím, že to bolo ešte v 80. rokoch.

V 90. rokoch som už pracovala hlavne v archíve, kde som nebola dlho. Bola tam aj Jelka Budská (Jelena Paštéková) a určite tam chvíľu pracovali aj Peter Nágel a Andrej Obuch. V 80. rokoch sa tam veľa ľudí vystriedalo, tí tam boli približne do roku 94.

Vtedy bol šéfom Igor Ličko (1945 – 2013, odborník pre oblasť distribúcie, riaditeľ Slovenského filmového ústavu /1989 – 1990/, zakladateľ spoločnosti ATRAKT a od roku 1995 riaditeľ spoločnosti Intersonic Cinema Bratislava, pozn. Z. M.), taký mladý človek, ktorý mal okolo 45 rokov. Bol to stránik, ktorého tam dali súdruhovia zo Slovenského ústredného výboru mládeže na Pražskej. Predpokladali, že bude dlhodobým šéfom až do dôchodku. No netušili, že príde rok 1989.

S pánom Vraštiakom sme za tie roky vydali veľa vecí, nielen katalógy slovenskej filmovej tvorby, ale aj heslá do Filmovej encyklopédie, ktorá vyšla až v roku 1990 (Encyklopédia filmu, 1993). Nikto z nás však nedostal honorár, čo je trochu smutné.

Čo sa týka edičnej činnosti – spomínali sme aj Lasicu a Satinského...

Raz ku mne do kancelárie prišiel pán, predstavil sa a povedal, že ide vydať knižku o Lasicovi a Satinskom a potreboval k tomu filmografiu. Bol to Koloman Kertész Bagala, jeden z prvých súkromných vydavateľov, ktorí začali vydávať knihy. Súhlasila som, spracovala som to, on mi to pekne zaplatil. Knižka vyšla a ja som bola pozvaná na jej krst do Štúdia Lasica a Satinský (Štúdio L+S).

Písali sme tiež sériu článkov, ktoré sú dnes publikované aj v českom Národnom filmovom archíve o slovenských filmoch, ktoré neboli uvedené v Česku. Medzinárodná spolupráca medzi českým a slovenským archívom bola podľa mňa veľmi dobrá. Keď som prišla do ústavu, prvá služobná cesta bola do Prahy, každý, kto prišiel, tam išiel, do archívu na služobnú cestu.

Vedeli by ste porovnať, aké to bolo v Čechách? Najväčší rozdiel medzi týmito archívmi...

Jednak mali viac odborníkov a všetko spracovávali kvalitnejšie ako u nás. U nás dovtedy vlastne robili ľudia, ktorých pozbierali, keď zakladali Filmový ústav — z požičovne filmov a rôznych štúdií.

Takže aká bola spolupráca medzi českým a slovenským archívom?

Tá bola podľa mňa veľmi dobrá, pokiaľ viem. Všetko sme si veľmi dobre vychádzali. My sme napríklad začali spolupodieľať sa aj na festivaloch v Karlových Varoch.

Existoval nejaký filmový klub? Chodili ste tam? Čo sa tam dialo, premietalo?

Robili sme programovanie kina Filmotéka, ale aj programovanie filmových klubov, čo bolo úplne iné. Filmové kluby totiž patrili pod hlavičku Československej federácie filmových klubov, ktorá bola pod Českým filmovým archívom, a riaditeľkou bola Eva Olivová. Táto federácia združovala aj slovenské, aj české filmové kluby. Federácia filmových klubov organizovala pravidelné semináre, zvyčajne dvakrát ročne. Pozývali na nich zástupcov filmových klubov z celého Československa, kde sa študenti, filmoví nadšenci a členovia klubov stretávali, premietali filmy a mohli si vybrať tituly, ktoré potom uvádzali vo svojich kluboch. Tieto semináre sa konali dvakrát do roka – letný bol v Písku a zimný v Banskej Bystrici. V Banskej Bystrici bol silný filmový klub, ktorý viedol Ivan Sklovský (1930 – 2012, priekopník klubového filmového hnutia na Slovensku, zakladateľ prvého slovenského Filmového klubu v Žiline (Banskej Bystrici), pozn. Z. M.) – známy fešák a otec známej speváčky. Ivan spolu Ivanom Školudom robili zimný seminár veľmi profesionálne, čo bola skvelá spolupráca.

Pani Havlíková a pán Komiňár chodievali na výber filmov do Prahy. Naši ľudia tam sledovali aj české archívne filmy a nikdy tam neboli problémy, všetko, čo si vybrali, mohli premietat' u nás v kine Filmotéka. Tá spolupráca bola naozaj bezproblémová a veľmi dobrá.

V 90. rokoch bol riaditeľom filmového archívu pán Opěla (Vladimír Opěla), ktorý bol členom výberovej komisie pri vypisovaní prvého a posledného konkurzu na riaditeľa Filmového ústavu. Veľmi sa snažil, aby nás prijali do FIAF-u – Medzinárodnej federácie filmových archívov. Predtým totiž bola iba československá organizácia, ale slovenský archív oficiálne členom nebol. Pred tým totiž bol členom iba Československý filmový ústav. Som mu naozaj vďačná, že sa za nás prihovril, mal kontakty vo výbore FIAF-u a vďaka nemu sme boli prijatí. Trvalo to síce dva roky, lebo niektorí ľudia zo Slovenska mali pripomienky proti nášmu členstvu, ale nakoniec to vyšlo.

Keď prišli delegáti FIAF-u zisťovať podmienky nášho archívu pred prijatím, už tam bol nový riaditeľ – meno si presne nepamätám, ale oficiálne ich prijal, čo bol slušný krok vpred.

Čo sa týka Federácie filmových klubov – riaditeľ českého filmového archívu priniesol film *Easy Rider*, ktorý slovenská distribúcia nezakúpila. To sa dialo okolo roku 1969, keď bol ešte šéfom Janko Komiňár.

Čiže to muselo byť ešte asi v 1969 alebo možno v 1970, neviem, že prišiel s tým filmom a v kine Mier sa premietal nielen pre pracovníkov Filmového ústavu, ale takých odborníkov a režisérov, možnože aj z VŠMU tam boli. Proste v kine Mier, tam sa ten film *Easy Rider* premietal a tento riaditeľ filmového archívu z Prahy tam robil úvod k tomu filmu. Takže to si pamätám, že to bolo asi, nechcem povedať, že koniec federácie filmových klubov, ale odvtedy som o tom nepočula, že by niečo také existovalo, lebo teraz tie filmové kluby... ani neviem, ako to funguje, keď my sme mali normálne aj preukazy a takže museli mať tých členov, platiť členské a tak, neviem, na niečo som zabudla?

Pri predstave archívu sa mi vybavila regály plné papierov, šanónov a krabíc, ako to však bolo s filmami, kde všade sa skladovali kópie, dokumenty určené pre distribúciu? Kde skončili, keď boli stiahnuté z kina?

No tak to vám poviem. Existovala Slovenská požičovňa filmov, ktorá dávala vyrobiť kópie filmov, ktoré sa zakúpili do distribúcie, a keď skončili distribučné práva, tak sa im vrátili tie kópie a oni mali povinnosť všetko zlikvidovať. Ale filmový ústav si zabezpečil, aby jednu

kópiu vždy priviezli do archívu. V archíve, v tej budove, v ktorej teda sídli dodnes filmový ústav. Čiže oni mali obrovské sklady. Tak filmový ústav získaval do svojho archívu aj zahraničné filmy.

Slovenská požičovňa filmov bola na Priemyselnej ulici. Ale my ako filmový ústav sme mali sklady na Kvačalovej, tam boli veľké sklady na Kvačalovej ulici v Bratislave. Potom sme mali v Šintave, to bola taká rodinná veľká vila, skôr taká stodola to bola, tam boli uskladnené filmy.

Potom sme mali filmy uskladnené v Dome kultúry v Dúbravke, dlhý čas, neviem, či aj doteraz tam nie sú, neviem. Potom na VŠMU boli tiež, ale potom mali naši nejaké námietky, pretože premietali sa tie filmy a filmový ústav o tom nevedel, pretože filmový ústav tam to mal iba uskladnené, čiže ak bolo treba premietat' na VŠMU film, tak to bolo treba nahlásiť a zaplatiť študijný poplatok, pretože na študijné účely sa platilo samozrejme menej ako na normálne verejné premietanie.

A kde sme ešte mali? No, to bolo asi všetko, takže ja v tom nevidím problém, že bol nedostatok... Potom sa stavala Koliba, tie 70. roky ešte Koliba nebola hotová, až niekedy v 79. alebo v 80. Keď Koliba začala fungovať, vzniklo Ústredie slovenského filmu a potom Generálne riaditeľstvá Československého filmu a tak ďalej, potom už aj tam boli nejaké sklady, ale filmový ústav vždy mal iba v týchto, ktoré som menovala.

Ako sa vám spolupracovalo s pánom profesorom Václavom Macekom? Robili ste s ním na publikácii o Elovi Havettovi? Mladí historici sa koncom 80. rokov pokúšali prelomiť mlčanie o zakázaných filmoch aj autoroch – ako to vlastne vtedy bolo?

Ja som presvedčená, že do toho roku '89 tie trezorové filmy nikto odtiaľ nevyťahoval. Takže nemal ako proste do toho niekto zasahovať.

V roku 89 nastal zlom a filmári – podobne ako v '68 – sa vrhli do ulíc, aby zaznamenali spoločenské zmeny. Čo sa však vtedy dialo v tom archíve? Vyskytli sa v tej dobe nejaké personálne zmeny?

No, tak ten rok 90 bol taký, že ešte tam šéfoval Igor Ličko ako stranícky káder. A u nás sa stále nič nedialo. My sme síce chodievali na Kolibu, kde boli všelijaké schôdze, výbory podniku a podobne, ale nič sa vlastne nedialo. Všade sa menili riaditelia, a u nás stále nič – pretože sme ešte stále patrili pod tú Kolibu, ktorá už bola v rozpade. Už tam vlastne v tom roku 90 šéfoval pán Černák – to bol režisér Krátkeho filmu. Pretože tí bývalí generálni riaditelia a všelijakí tí funkcionári – to všetko poodchádzalo, to boli súdruhovia.

Takže my sme tam stále mali toho Ličku. A za mnou stále chodili ľudia, že sa nič nedeje, že my tu stále máme toho súdruha, že všade inde vymieňajú riaditeľov. No a my sme tam mali jediného odborníka – to bol Štefan Vraštiak.

No a tak ja som potom napísala tomuto Černákovi list – že nech niečo robí aj s tým filmovým ústavom, že pracovníci sú nespokojní. Tam proste on, Ličko, nič nerobil – zapísal si, počítal, hral karty celý ten rok. Fakt tam bol skoro až do konca roka, myslím si. No a potom teda ten pán Černák menoval Štefana Vraštiaka. Ale on to nechcel zobrať natrvalo, lebo stále bol taký, že neovláda jazyky a že riaditeľ by mal ovládať jazyky, tak to nechcel robiť. A potom to vlastne robil len dovtedy, pokým nemenovali Šmatláka. Až pán Šmatlák už bol teda oficiálny. Ale my sme ešte predtým požiadali o to, aby sa filmový ústav stal samostatným právnym subjektom. Pretože dovtedy sme patrili pod Kolibu – pod nejakého ústredného alebo generálneho riaditeľa. Takže sme chceli byť samostatným právnym subjektom, a to sme museli napísať, žiadosť na ministerstvo vnútra, ktoré nám vyhovel – a myslím, že od 1. januára 1993 bol filmový ústav už ako samostatný právny subjekt. Ten potom podliehal

ministerstvu kultúry – teda po tej odbornej stránke – a po archívnej stránke pod ministerstvo vnútra. A minister kultúry ten menoval aj odvolával riaditeľov filmového ústavu – čo sa dalo až pokým tam neprišiel ten terajší riaditeľ (od r. 1998 je riaditeľom SFÚ Peter Dubecký), lebo odvtedy sa to už nedeje. Žiadne menovanie, odvolávanie.

Ako ste prežívali deväťdesiate roky? Prejavilo sa rozdelenie Československa aj v archíve? Narážam na skutočnosť, že film *Obchod na korze* sa stal súčasťou českého archívu...

No, film *Obchod na korze* treba povedať – vždy bol, je a bude český film. Hovorí sa, že česko-slovenský, lebo to bolo Československo, hej? Ale v podstate to slovenský film nie je. Už aj historici to uznali – že to nie je slovenský film, aj keď sa odohráva tu. My sme nikdy nemali ani kópiu. Ale potom, po tých 90. rokoch, sa to nejako s Prahou dohodlo, že nám dali do archívu aj kópiu filmu *Obchod na korze*. Lebo oni ho mali vo svojom archíve ako český film – čo bolo vlastne v poriadku, lebo tak to aj bolo. Bol vyrobený na Barrandove, takže to, že tam hrá Kroner, že bol nakrútený na Slovensku a že sa tam hovorí po slovensky, to na tom nič nemení. To je proste jednoducho český film vyrobený v Československu. Alebo teda – česko-slovenský film. Proste, ale rozhodne to nie je slovenský film.

Ako ste prežívali deväťdesiate roky?

Takto, že stále tam menili, odvolávali tých riaditeľov. Bol tam Vraštiak, potom tam prišiel Šmatlák, potom toho odvolali, potom prišiel Lehuta (Emil Lehuta, 1931 – 2006, slovenský filmový, divadelný, televízny a literárny kritik, riaditeľ Slovenského filmového ústavu /1993 – 1995/, pozn. Z. M.), aj toho odvolali, potom zase robil Vraštiak. Ja som potom s Vraštiakom začala vlastne robiť tú vedúcu archívu. No a potom sme dostali také nezmyselné sťahovanie toho archívu na Kolibu, čo som ja akože odmietla, ale aj tak sa to potom muselo uskutočniť. Raz som došla do roboty a mala som previazané červenou páskou dvere, že mám zákaz vstupu. No a takto moje šéfovanie v archíve skončilo. Ale som sa nikdy nedozvedela, že prečo a začo. A to bolo vlastne v tom deväťdesiatom šiestom roku, kedy tam prišli tí hudecovci, lebo minister kultúry bol Hudec. A títo páni, ja už si ani nepamätám ich mená, lebo to boli takí nejakí pisálkovia, no v živote som o nich nepočula, nejakí básnici a tak. Nejaký Kováčik... Nejaká Sádovská tam bola riaditeľka filmového archívu. A tí tam boli potom tiež veľmi krátko, lebo potom prišiel už vlastne ten terajší. Ja som vlastne už potom, tým pádom, že mi tam prelepili dvere, vlastne nemohla ísť do svojej kancelárie, tak som vlastne nevedela, že čo mám robiť, lebo im to bolo jedno. Tak som sa išla hore spýtať riaditeľa, že čo mám vlastne robiť.

Takže som potom vysedávala v archíve a premietali sme si filmy. Janko Hybský premietal. Potom tam prišla Evička Dzúriková (Vženteková) z požičovne filmov. Požičovňa filmov sa medzi tým už asi tiež rozpadla.

Bola šéfkou edičného oddelenia. A prišla za mnou a povedala mi, že aby som hodila na disketu filmy vyrobené na Slovensku. A že ona sa postará o to, aby to vydali. Teda pod mojím menom. Že však som to tam celý život robila, ale treba to teda dať do počítača. Tak ja som tam potom u tej Evičky to všetko nahodila do počítača. A potom som jej odovzdala disketu. Bol tam už riaditeľ Dubecký, ona za ním chodila, vždy jej dal k tomu nejaké pripomienky. Takže sa jej to dosť dlho nedarilo. Niekoľko mesiacov sa jej nedarilo dať to do tlače. Lebo Peter nesúhlasil. No a potom Evička Dzúriková koncom roku odišla, lebo tam nechcela zostať pracovať. A tým pádom tá moja činnosť skončila, a až potom, keď som odišla do dôchodku, bol ten katalóg vydaný. Ale nie pod mojím menom.

S čím všetkým súvisela funkcia vedenia archívu?

Tak ja som toho moc nenarobila, pretože hovorím, že okrem tých žiadostí a tohto, tak čo tam bolo treba? Však tam bol premietač, tam bolo treba posilať filmy, nové prírastky sa archivovali, to všetko ľudia vedeli robiť, takže ja som nemala čo robiť ako šéfka. Takže už to šlo... Robila som činnosť kancelársku. Nejaké papiere popodpisovať a takéto veci. No a tak som robila väčšinou také, nejaké články som písala a takéto veci, keďže nebolo čo iné.

V deväťdesiatych rokoch bol pri moci Mečiar, existoval nejaký politický tlak na činnosť filmového archívu?

No to som povedala pred chvíľou, že tam dosadili nových ľudí, tam prišlo asi päť ľudí, vytvorili ústredného generálneho riaditeľa, zbytočná osoba, ktorá predtým nebola, potom troch riaditeľov, riaditeľa knižnice, riaditeľa archívu a ešte riaditeľa neviem čoho. Čiže generálny riaditeľ mal troch riaditeľov. To boli štyria úplne nám neznámi ľudia, ktorých tam dosadil vtedajší minister Hudec, teda vy hovoríte – za mečiarizmu. Takže neviem, čo tam oni robili.

My sme si robili každý svoju robotu, pretože sme vedeli, čo máme robiť. Až na to, že teda raz som došla a mala som tú kanceláriu zalepenú a nemohla som sa tam dostať, nevedela som, že prečo, pretože tam som nemala žiadne tajné veci...

Takže ste sa vlastne nič nedozvedeli?

Ja som sa to nikdy nedozvedela, nie. Ja som sa dozvedela akurát to, že: „Vážená pani, nedostanete tých 30 tisíc odmenu, lebo si nezaslúžite.“ A to bolo asi tak trikrát. Lebo tam vždy v pozadí proste boli nejaké také sily, nemala som silu to zisťovať. Ale keď išlo do tuhého, tak som obyčajne išla na ministerstvo kultúry a sa to vybavilo. Lebo bolo vždy zjavné, že ten minister nemá dobré informácie.

Venovali sa ešte niečomu ďalšiemu vo filmovej oblasti?

No, robila som štyri roky v Slovenskej televízii v archíve, lebo mi kolegyňa zavolała, že som počula, že si na dôchodku. Tak som tam robila. A potom som ešte robila v Mestskej knižnici knižničku, čo je teda moje normálne povolanie. Asi do roku 2016. A teraz už som iba doma. A teraz chodím do kina Mladosť raz za mesiac a do Kina Film Europe každý týždeň, keď premietajú pre dôchodcov. A to je celé. Ale najradšej pozerám staré slovenské filmy, keď sú v televízii. Tie môžem vidieť aj desiaty raz.

A pozeráte aj súčasné slovenské filmy? Zabudli sme ešte na niečo?

Súčasný slovenský film? Ak nejaký existuje. V televízii pozerám programy, máločo som dopozerala dokonca. No, neviem. Ale môžem povedať, že teda nepoznám. Nepoznám, pretože ešte donedávna som videla tie filmy, pretože sme si ich premietali.

Od roku 90 sme s Vraštiakom obnovili Slovenský filmový zväz. Takže my sme vlastne boli v tom výbore od začiatku. Slovenský filmový zväz.

Potom v televízii pracovníci založili Úniu televíznych tvorcov. Takže ten Slovenský filmový zväz zostal. To je ten zväz, ktorý udeľuje cenu Igric. My sme to s Vraštiakom robili.

No, takže... čo ešte by som vám k tomu mohla povedať? Že vlastne som v tom pokračovala a že vlastne doteraz, každý boží rok, proste som ešte stále v tom výbore Slovenského filmového

zväzu a teda s Ivou Vavrovou (Yvonne Vavrová, scenáristka a producentka) pripravujeme tieto ceny Igric.

Ale v tom filmovom zväze – tam som doteraz. Takže posledné sme udeľovali v septembri, vtedy to väčšinou býva. Takže tam ešte tak akože trošku fungujem. Počas korony sme sa nestretávali. To som len tak po telefóne... bulletin som pripravovala každý rok, ale teraz nie sú na to peniaze, pretože nedáva ministerstvo kultúry na to peniaze, na oceňovanie Igricov.

S Českom sa to nedá porovnať, tam to dostáva dosť veľa peňazí, ale ten Igric nie. Takže už sa ani ten bulletin nerobí, čo som ho predtým pripravovala. Ten bulletin, kde boli všetci vyznamenaní, aj filmografie, aj filmy, aj tvorcovia. Takže trošku ešte akože do toho robím – cez ten Slovenský filmový zväz...